

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Populizam i temeljna prava – prigradska i ruralna područja”**(samoinicijativno mišljenje)**

(2020/C 97/07)

Izjaviteljica: **Karolina DRESZER-SMALEC**Suizjavitelj: **Jukka AHTELA**

Odluka Plenarne skupštine:	20.2.2019.
Pravni temelj:	pravilo 32. stavak 2. Poslovnika (samoinicijativno mišljenje)
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za poljoprivredu ruralni razvoj i zaštitu okoliša
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	27.11.2019.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	11.12.2019.
Plenarno zasjedanje br.:	548
Rezultat glasovanja (za/protiv/suzdržani):	145/3/6

1. Zaključci i preporuke

1.1. Populističke stranke postigle su znatan uspjeh na europskim izborima 2019. Populizam vodi prema potkopavanju stabilnosti političkih institucija, daljnjem rascjepkavanju i polarizaciji zajednica te sve rizičnijem okružju za poduzeća koja donose odluke o ulaganju.

1.2. Uspjeh populističkih pokreta i stranaka može se pripisati višestrukim razlozima. U najširem smislu, potaknut je procesima globalizacije koji utječu na sve vrste razvijenih zemalja, a konkretnije se može objasniti kulturnim i identitetskim čimbenicima, kao i socio-ekonomskim razvojnim kretanjima. Prijetnja populizma najizraženija je u „nebitnim mjestima”⁽¹⁾, bez obzira nalazila se ona na periferiji Europske unije ili u samom njezinu središtu.

1.3. Treba jasno razlikovati s jedne strane ljude koji se zbog strahova, tjeskobe i ljutnje okreću populističkim strankama i s druge strane političke poduzetnike koji te strahove promišljeno pokušavaju pretvoriti u političku dobit. Nezadovoljstvo građana, koje često nastaje iz racionalnih razloga, treba ozbiljno shvatiti. Ono se razlikuje od retorike populističkih vođa koji to nezadovoljstvo pokušavaju iskoristiti.

1.4. Geografija nezadovoljstva kombinacija je podjele Europske unije na *sjever i jug* i *istok i zapad* i podjele svake pojedine države članice na *centar i periferiju*. Uzrok nezadovoljstvu razne su tegobe koje se razlikuju ovisno o tome gdje ljudi žive. Želimo li da strategije za suzbijanje populizma budu uspješne, treba o tome voditi računa. EGSO smatra da je izgradnja saveza između lokalnih vlasti, organizacija civilnog društva, socijalnih partnera i drugih aktera, npr. lokalnih čelnika i društvenih pokreta, ključna za sasijecanje uzroka populizma u samom korijenu.

1.5. Što manje koristi ljudi imaju od gospodarskog rasta u vlastitoj zemlji, to su izraženiji njihovi negativni stavovi prema vladajućim elitama, stranačkim sustavima i postmodernim životnim stilovima. Aktiviste civilnog društva često se svrstava u te skupine, što učvršćuje negativne stavove prema njima.

(¹) Andrés Rodríguez-Pose, 2018., *The revenge of the places that don't matter (and what to do about it)* („Osveta nebitnih mjesta (i što poduzeti u vezi s tim)”), str. 32. (LSE Research online): http://eprints.lse.ac.uk/85888/1/Rodriguez-Pose_Revenge%20of%20Places.pdf.

1.6. Za civilno društvo situacija postaje osobito ozbiljna kad se populisti domognu pozicija moći i mogu u znatnoj mjeri utjecati na vladine planove pa krenu putem autoritarizma. Organizacijama civilnog društva prijete ne samo sužavanje prostorâ za djelovanje, već i osobne prijetnje i progon.

1.7. EGSO smatra da bi na takav razvoj situacije trebalo odgovoriti jačanjem građanskog obrazovanja o načelima demokracije, temeljnih prava i vladavine prava. Ukazuje na činjenicu da se u mišljenju „Daljnje jačanje vladavine prava u Uniji”⁽²⁾ preporučuje da države članice te teme uvrste u obrazovne programe srednjoškolskog i visokog obrazovanja, a da Europska komisija predloži ambicioznu strategiju informiranja, obrazovanja i osvješćivanja javnosti o temeljnim pravima, vladavini prava, demokraciji i ulozi neovisnih medija.

1.8. S obzirom na težnje stanovništva za ambicioznim i učinkovitim političkim vizijama, EGSO je uvjeren da bi Europska unija trebala ponuditi diskurse o poželjnoj budućnosti i oživjeti ključna načela koja su imala glavnu ulogu u europskom projektu, kao što su partnerstvo i supsidijarnost.

1.9. EGSO podržava Rezoluciju Europskog parlamenta o rješavanju posebnih potreba u ruralnim, planinskim i udaljenim područjima (2018/2720(RSP))⁽³⁾ „radi promicanja socio-ekonomskog razvoja, gospodarskog rasta i diversifikacije, socijalne dobrobiti, zaštite prirode te suradnje i međupovezanosti s urbanim područjima kako bi se poticala kohezija i spriječio rizik od teritorijalne rascjepkanosti”. Odbor se tako pridružuje Parlamentu u podržavanju uspostave pakta o pametnim selima koji, u skladu s načelom supsidijarnosti, uključuje sve razine vlasti.

1.10. EGSO ponavlja da je u mišljenju „Postizanje postojeće demokracije snažnim i raznolikim civilnim društvom”⁽⁴⁾ preporučio „uspostavu demokratskog pregleda koji bi [...] odražavao okvirne uvjete za aktivnosti civilnog društva i vodio k posebnim preporukama za reformu”.

1.11. Vlasti bi pri osmišljavanju politika trebale voditi računa o ljudskim pravima⁽⁵⁾ – osobito kad je riječ o politikama ekonomske reforme koje se temelje na sustavnim procjenama učinka na ljudska prava⁽⁶⁾. To bi trebao biti preduvjet za vođenje informiranih i uključivih rasprava na nacionalnoj razini, prilagodbu političkih rješenja i nesmetanu provedbu reformi.

1.12. EGSO poziva na stavljanje većeg naglaska na nove gospodarske aktivnosti koje se pojavljuju u ruralnim područjima, od kojih se mnoge temelje na načelima uzajamne pomoći i skrbi. Poziva na donošenje mjera kojima će se poticati pružanje bolje potpore takvim inicijativama i njihovo povezivanje kako bi iz izolirane i eksperimentalne faze prešle u emancipacijske političke i društvene saveze.

1.13. EGSO poziva EU i države članice da ojačaju infrastrukturu na podnacionalnoj razini. Ukidanje linija javnog prijevoza, kao i zatvaranje škola i zdravstvenih službi, neki su od jasnih razloga za populistički otpor u Europi.

1.14. Institucije EU-a trebale bi unaprijediti izgradnju kapaciteta europskih, nacionalnih i lokalnih organizacija civilnog društva i osigurati im resurse koji će im pomoći da poboljšaju djelokrug i kvalitetu svojeg djelovanja. One su bitne jer prepoznaju i reagiraju na potrebe zajednica, a degradacija vladavine prava, temeljnih prava i demokracije na njih se odražava izrazito negativno.

(2) Mišljenje EGSO-a „Daljnje jačanje vladavine prava u Uniji. Trenutačno stanje i mogući sljedeći koraci” (SL C 282, 20.8.2019., str. 39).

(3) Rezolucija Europskog parlamenta od 3. listopada 2018. o rješavanju posebnih potreba u ruralnim, planinskim i udaljenim područjima ((RSP)) (SL C 11, 13.1.2020., str. 15.).

(4) Mišljenje EGSO-a „Postizanje postojeće demokracije snažnim i raznolikim civilnim društvom” (SL C 228, 5.7.2019., str. 24.).

(5) Ured visokog povjerenika UN-a za ljudska prava (OHCHR), *Principles and Guidelines for a Human Rights Approach to Poverty Reduction Strategies* („Načela i smjernice za pristup strategijama smanjenja siromaštva koji se temelji na ljudskim pravima”), <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/PovertyStrategiesen.pdf>.

(6) OHCHR, *Guiding Principles on human rights impact assessments of economic reforms* („Vodeća načela za procjenu učinka politika ekonomske reforme na ljudska prava”), 19. prosinca 2018., https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/40/57.

2. Opće napomene

2.1. Populističke stranke postigle su znatan uspjeh na europskim izborima 2019. EGSO je ozbiljno zabrinut zbog takvog razvoja situacije te poziva da se pokrenu opsežne inicijative kako bi se to pitanje riješilo, počevši od ulaganja napora u bolje razumijevanje temeljnih uzroka.

2.2. EGSO smatra da bi posebnu pozornost trebalo posvetiti situaciji u kojoj se nalaze organizacije civilnog društva koje su izrazito negativno pogođene degradacijom vladavine prava, temeljnih prava i demokracije. U mnogim državama sužava se prostor u kojem organizacije civilnog društva obavljaju svoje djelatnosti. Daljnji rast populizma vjerojatno podrazumijeva i smanjenje ekonomske stabilnosti i povećanje neučinkovitog upravljanja i politika, što se negativno odražava na ulaganja.

2.3. EGSO je već napomenuo da je izrazito zabrinut zbog „sve lošije situacije u području ljudskih prava i sve prisutnijih populističkih i autoritarnih tendencija te rizika koji to predstavlja za kvalitetu demokracije i zaštitu temeljnih prava” (7) i europskim institucijama poručio da bi „u svom političkom djelovanju trebale primijeniti proaktivan i preventivan pristup kako bi predvidjele i izbjegle probleme”.

2.4. U samoinicijativnom mišljenju „Postizanje postojane demokracije snažnim i raznolikim civilnim društvom” (8) EGSO je istaknuo da civilno društvo ima ključnu ulogu „u očuvanju liberalne demokracije u Europi” i da „samo snažno i raznoliko civilno društvo može obraniti demokraciju i slobodu te sačuvati Europu od iskušenja autoritarizma”.

2.5. Da bi se fenomen populizma u potpunosti shvatio, nužno je sagledati nekoliko dimenzija. Neki promatrači njegove izvore objašnjavaju isključivo kulturnim čimbenicima. Drugi te čimbenike ne zanemaruju, ali smatraju da je glavni razlog rasta populizma socio-ekonomske prirode i da su njegovi uzroci u složenim aspektima procesa globalizacije.

2.6. Mnoga pitanja koja ljude muče i koja su glavni uzrok njihovog nezadovoljstva racionalna su i zahtijevaju politička rješenja. Te su brige opravdane i moraju se razlikovati od pokušaja nekih političkih poduzetnika da nezadovoljstvo iskoriste za pridobivanje glasačkog tijela demagoškim i nerazumnim prijedlozima.

2.7. Neki od glavnih čimbenika koji objašnjavaju sklonost prihvaćanju populizma su: dob (visoka), razina obrazovanja (niska), relativno bogatstvo (nisko), nezaposlenost (visoka), vrsta zaposlenja (netipična, na određeni rok). Ti socio-ekonomski čimbenici u većoj su mjeri zastupljeni u ruralnim područjima i izvan velikih gradova.

2.8. Referendum za Brexit u Ujedinjenoj Kraljevini, pokret Žuti prsluci u Francuskoj te uspjeh AfD-a u istočnoj Njemačkoj, talijanske stranke Lega i poljske stranke Pravo i pravda u mnogim se pogledima razlikuju, ali im je zajedničko to što su rezultat dramatičnog opadanja povjerenja u institucije, političare i medije.

2.9. Što manje koristi ljudi imaju od gospodarskog rasta u vlastitoj zemlji, to su izraženiji njihovi negativni stavovi prema vladajućim elitama, stranačkim sustavima i postmodernim životnim stilovima. Aktiviste civilnog društva često se svrstava u te skupine, što učvršćuje negativne stavove prema njima i ima velike posljedice na rad organizacija civilnog društva.

3. Opći i prostorni čimbenici zaslužni za populizam

3.1. Rast populizma može se sagledati iz dva kuta. S jedne se strane ističu kulturni čimbenici kao što su oblikovanje identiteta i promjene u poimanju koje su rezultat razvojnih trendova tijekom posljednja dva do tri desetljeća, dok se s druge

(7) Mišljenje EGSO-a „Europski nadzorni mehanizam za vladavinu prava i temeljna prava” (SL C 34, 2.2.2017., str. 8.).

(8) Mišljenje EGSO-a „Postizanje postojane demokracije snažnim i raznolikim civilnim društvom” (SL C 228, 5.7.2019., str. 24.).

kao glavni uzroci naglašavaju socio-ekonomski čimbenici. Iako su oba navedena objašnjenja relevantna, politički i ekonomski čimbenici od veće su važnosti kad se razmatra uloga prostora i teritorija.⁽⁹⁾

3.2. Populizam je specifična manifestacija onoga što se naziva promjenom doba, promjenom epohe ili epohalnim raskolom. Sve su države u različitoj mjeri pogođene posljedicama te promjene, bez obzira o kojoj se regiji radi, a podliježu joj i sve važne dimenzije društvenog poretka – država u jednakoj mjeri kao i tržište ili zajednica (odnosno civilno društvo).

3.3. Potaknut procesima komodifikacije društvenih i političkih odnosa, populizam se u pravilu prvo javlja unutar zajednica. Zajednice kojima se ljudi pridružuju dobrovoljno (npr. interesna udruženja, društveni pokreti i druge organizacije civilnog društva) sve su dezorganiziranije i mukotrpno se bore da opstanu i zadrže svoje članove. Predodređene zajednice kao što su obitelji, susjedstva i lokalne skupine isto su tako izložene rascjepkavanju, gubitku solidarnosti, otuđenju i raspadu.

3.4. U svijetu koji postaje sve složeniji takva društvena rascjepkanost u pravilu izaziva nesigurnost, tjeskobu i potragu za nedvosmislenim odgovorima. Tradicionalne zajednice često više ne mogu pružiti takve odgovore. Bez obzira na dob i društvenu klasu, mnogi su građani u potrazi za novim oblicima pripadnosti i sigurnim identitetima. Populistički politički poduzetnici specijalizirali su se u pružanju takvih jednostavnih odgovora, često povezanih s nazadnim vizijama slavne prošlosti koju bi trebalo ponovo izgraditi.

3.5. Preoblikovani u privlačne političke programe, takvi jednostavni odgovori počinju utjecati na političke i državne stroje, i same pogođene rascjepkanošću stranačkih sustava i padom povjerenja u upravljanje.

3.6. Opći uzroci kojima se objašnjava populizam dodatno su ojačani teritorijalnom rascjepkanošću koja pogađa ruralna i prigradska područja. Stanovništvo tih područja osjeća se odsječenim od gospodarskog razvoja i javnih infrastruktura poput prijevoza, zdravstvenih usluga, skrbi za starije, obrazovanja i sigurnosti, što dovodi do izraženog anti-elitizma i predrasuda protiv pojava koje se povezuju s tzv. kozmopolitskim načinom života.

4. Globalizacija i gospodarska kriza

4.1. Globalizacija pruža prilike, ali donosi i opasnosti, pri čemu su u prigradskim i ruralnim područjima potonje izraženije. Ulaganja u ta područja zbog toga su se smanjila, a javio se i opravdan osjećaj nesigurnosti zbog opasnosti od premještanja industrijske infrastrukture i radnih mjesta u druge zemlje, u kombinaciji s odbacivanjem poreznih politika koje mnogi smatraju nedovoljno pravednima. I određeni trgovinski sporazumi poput onog nedavno sklopljenog s državama Mercosura, u nekim državama članicama uzrokuju zabrinutost jer se doživljavaju kao prijetnja egzistenciji europskih poljoprivrednika i europskom modelu obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

4.2. Ta „politička ekonomija populizma” razmatra se u izvješću koje je naručila EGSO-ova Skupina „Raznolikost Europe”⁽¹⁰⁾ i u kojemu se navodi da „regijama s višom razinom raspoloživog dohotka, stopa zaposlenosti, izdataka za socijalne naknade i BDP-a populisti polučuju slabije izborne rezultate na regionalnim izborima”. Smanjenje raspoloživog dohotka povezano je s povećanjem potpore za populističke stranke.

4.3. Usprkos općenito pozitivnim promjenama u području zaposlenosti u Europi, nezaposlenost, netipično zapošljavanje i društvena i ekonomska marginalizacija osobito su izraženi među mlađim stanovništvom u mnogim državama članicama. Osobe u dobi između 20 i 30 godina možda su prva generacija od nastanka EU-a koja je u gorjoj situaciji od prethodne generacije. Podaci Eurostata pokazuju da 44 % radnika u dobi između 19 i 24 godine u Europi ima ugovor na određeno vrijeme, u usporedbi s 14 % ukupne populacije.

⁽⁹⁾ „Društva izvan velegradskih područja: Uloga organizacija civilnog društva u suočavanju s populizmom”; EGSO, Bruxelles, 2019.: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-19-236-en-n.pdf>.

⁽¹⁰⁾ *Societies outside Metropolises: the role of civil society organisations in facing populism* („Društva izvan velegradskih područja: Uloga organizacija civilnog društva u suočavanju s populizmom”); EGSO, Bruxelles 2019. <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-19-236-en-n.pdf>

4.4. Ruralna, prigradska i periferna područja općenito su podložnija utjecaju populizma, koji predlaže model kojim se dovode u pitanje upravo oni čimbenici na kojima se temelji nedavni gospodarski rast: otvorena tržišta, migracije, gospodarska integracija i globalizacija ⁽¹⁾.

4.5. U kontekstu strukturno niskog gospodarskog rasta, europske države općenito imaju uglavnom niže prihode i više rashode. Pritisak na rashodovnoj strani proizlazi iz višestrukih čimbenika, uključujući starenje stanovništva, veličinu duga i rastuće troškove javne sigurnosti. Pritisak na dohodovnoj strani istodobno proizlazi iz čimbenika kao što su političko-ekonomski odabiri, politike mjera štednje i izbjegavanje plaćanja ili utaja poreza. To dovodi do pomanjkanja javnih sredstava što države ograničava u obavljanju dužnosti u području politika preraspodjele, koje su ključne za ostvarenje socijalnih i ekonomskih prava. Javni i privatni ulagatelji napuštaju industrijski sektor, osobito u ruralnim i prigradskim područjima, što u nekim dijelovima stanovništva dovodi do osjećaja marginalizacije i napuštenosti od državnih struktura i javnih službi.

4.6. EGSO poziva europske i nacionalne vlasti da uključenost, pristup pravima i očuvanje gospodarskog i industrijskog tkiva te područja zapošljavanja tretiraju kao ključne kriterije za ekonomsku, kohezijsku i teritorijalnu politiku.

5. Uloga migracije

5.1. Kao i globalizacija, migracija je fenomen koji utječe na sve zemlje, bile one više ili manje razvijene. Malo je vjerojatno da će nestati, a s vremenom će i porasti. Zbog sve većeg pritiska koji stvaraju populistički pokreti državama članicama teško je postići dogovor o krajnje nužnoj pravednoj, suosjećajnoj i odgovornoj europskoj politici za migracije i azil usklađenoj s međunarodnim pravom ljudskih prava, no to ne znači da je njihova obveza da to učine ista manja.

5.2. Populistička retorika nije racionalno usmjerena na regulatorne aspekte migracijskih politika, nego u pravilu izravno stigmatizira migrante kao kriminalce, teroriste ili uljeze, što stvara atmosferu koja potiče izravne napade na njih.

5.3. Najvažnije geografske podjele u području migracija povezane su s razlikama u sustavima socijalne skrbi i tržištima rada. Sustavi socijalne skrbi i tržišta rada u nekim zemljama mogu biti relativno otvoreni za imigrante, a u drugima zatvoreni i isključivi. S dolaskom većeg broja migranata, reakcije onih dijelova lokalnog stanovništva koje je marginalizirano ili se brine da će postati marginalizirano razlikuju se u skladu s tipovima političke ekonomije.

5.4. U nekim zemljama, i u određenim područjima tih zemalja, postoji strah da će sustavi skrbi postati preopterećeni dok se u drugima migranti percipiraju kao konkurenti na tržištu rada. Subjektivno gledano, migranti mogu predstavljati izazov u pogledu stabilne zaposlenosti ili primanja socijalne pomoći. Takvi strahovi mogu biti osobito izraženi među ljudima koji žive u ruralnim i prigradskim područjima.

5.5. Nacionalne vlade, institucije Europske unije i organizacije civilnog društva trebale bi pri izradi odgovarajućih političkih i gospodarskih protustrategija voditi računa o tom mnoštvu potencijalnih uzroka rasta populističkih pokreta. Jednako je bitna činjenica da u nekim dijelovima EU-a osjećaj socijalnog propadanja i ekonomske marginalizacije ne proizlazi iz useljavanja, nego iz iseljavanja. Pogotovo u dijelovima istočne Europe odljev visokokvalificiranih stručnjaka dosegao je dramatične razmjere, što je narušilo socio-ekonomsku strukturu tih zemalja.

5.6. EGSO odbacuje ideju da se migranti i lokalno stanovništvo međusobno natječu za javna sredstva i poziva organizacije civilnog društva da se više angažiraju na uklanjanju straha i tjeskobe prisutnih u nekim dijelovima stanovništva. Ujedno poziva na uspostavu obrazovnih i socijalnih programa koji bi se bavili nizom motiva koji potiču populizam, osobito u udaljenim dijelovima EU-a. Veću potporu trebalo bi pružiti nacionalnim i europskim platformama i mrežama civilnog društva kako bi se omogućila detaljnija analiza tog fenomena i poticalo pouzdano informiranje i educiranje u svrhu njegova boljeg razumijevanja.

⁽¹⁾ Andrés Rodríguez-Pose: *The revenge of places that don't matter (and what to do about it)* („Osveta nebitnih mjesta (i što poduzeti u vezi s tim)”), str. 32. (LSE Research online): http://eprints.lse.ac.uk/85888/1/Rodriguez-Pose_Revenge%20of%20Places.pdf.

6. Geografija nezadovoljstva

6.1. Populističke stranke postigle su natprosječan uspjeh u ruralnim i nekadašnjim industrijskim perifernim područjima EU-a ⁽¹²⁾. To se dogodilo u slučaju referenduma o Brexitu u UK-u, kao i u Austriji, gdje je na predsjedničkim izborima u svibnju 2018. kandidat FPÖ-a osvojio 62 % glasova u ruralnim područjima.

6.2. Geografija nezadovoljstva kombinacija je podjele kontinenta na sjever-jug i istok-zapad diljem EU-a i nacionalne podjele na centar i periferiju unutar svake pojedine države članice. Populizam je tijekom godina izrastao iz te višestruke rascjepkanosti društava i teritorija. Infrastruktura i prometne politike stoga su od osobite važnosti jer osiguravaju teritorijalni kontinuitet i materijalni su preduvjet za pristup stanovništva građanskim, političkim, ekonomskim i socijalnim pravima.

6.3. EGSO preporučuje da europske i nacionalne vlasti razmotre prometnu i infrastrukturnu politiku te politiku internetske povezivosti kao sredstvo za rješavanje problema populizma. Vlasti bi pri osmišljavanju tih politika – kao i kohezijske i socijalne politike te politike za smanjenje siromaštva – trebale voditi računa o ljudskim pravima ⁽¹³⁾. Osim toga, trebale bi se pobrinuti za to da se politike, osobito politike gospodarske reforme, temelje na sustavnim *ex ante* i *ex post* procjenama učinka na ljudska prava ⁽¹⁴⁾ kako bi se omogućilo vođenje informiranih i uključivih rasprava na nacionalnoj razini o arbitraži i prilagodbi političkih rješenja.

6.4. Jedna od posljedica društvene, ekonomske i teritorijalne rascjepkanosti jest sve veća *de facto* politička obespravljenost velikog dijela stanovništva u prigradskim i ruralnim područjima i ona se ogleda u izbornoj suzdržanosti, odbacivanju reprezentativne demokracije i posredničkih tijela (uključujući političke stanke i sindikate) i potpori radikalnim populističkim pokretima. EGSO smatra da bi na takav razvoj situacije trebalo odgovoriti jačanjem građanskog obrazovanja o načelima demokracije, temeljnih prava i vladavine prava. Ukazuje na činjenicu da se u mišljenju „Daljnje jačanje vladavine prava u Uniji” ⁽¹⁵⁾ preporučuje da države članice te teme uvrste u obrazovne programe srednjoškolskog i visokog obrazovanja, a da Europska komisija predloži ambicioznu strategiju informiranja, obrazovanja i osvješćivanja javnosti o temeljnim pravima, vladavini prava i demokraciji.

6.5. Upravo zbog ukrštanja politika identiteta, pripadanja, priznanja i raspodjele potrebno je uzeti u obzir činjenicu da su religija, rodna dinamika, mjesto i kulturni identitet bitni kao i klasni interesi i neravnopravnost. Nije lako ponuditi alternative za jednostavna rješenja koja nude regresivne političke snage te su stoga potrebni novi diskursi. Osobito važan način za postizanje tog cilja jest razmatranje brojnih novih gospodarskih aktivnosti koje se javljaju u ruralnim područjima i temelje na načelima zajednice, uzajamne pomoći i skrbi. Njih bi trebalo povezati ne samo međusobno već i s emancipacijskim političkim savezima i tako im omogućiti da se razviju i izađu iz izolacije i eksperimentalne faze.

7. Kako populizam utječe na civilno društvo izvan velikih gradova

7.1. Civilno društvo duboko je pogođeno rastom populističkih pokreta i stranaka diljem Europe i na različitim teritorijalnim razinama. Sve jače prodiranje autoritarne propagande, ksenofobnih i rasističkih stavova i fašističkog nasilja u političke prostore mnogih dijelova Europe izravno utječe i na društvene pokrete, sindikate i poslovna udruženja.

7.2. Stanje postaje osobito ozbiljno za civilno društvo u područjima gdje su se populisti domogli pozicija moći i imaju mogućnost u znatnoj mjeri oblikovati vladine planove. Nakon što populističke stranke zauzmu ključne položaje u parlamentu i izvršnoj vlasti, u pravilu guraju nekad liberalna društva u smjeru autoritarnih režima. Organizacijama civilnog

⁽¹²⁾ Caroline de Gruyter, *Commentary: The revenge of the countryside* („Komentar: Osveta sela”), 21. listopada 2016.

⁽¹³⁾ Ured visokog povjerenika UN-a za ljudska prava (OHCHR), *Principles and Guidelines for a Human Rights Approach to Poverty Reduction Strategies* („Načela i smjernice za pristup strategijama smanjenja siromaštva koji se temelje na ljudskim pravima”), <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/PovertyStrategies.pdf>.

⁽¹⁴⁾ OHCHR, *Guiding Principles on human rights impact assessments of economic reforms* („Vodeća načela za procjenu učinka politika ekonomske reforme na ljudska prava”), 19. prosinca 2018., https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/40/57.

⁽¹⁵⁾ Mišljenje EGSO-a „Daljnje jačanje vladavine prava u Uniji. Trenutačno stanje i mogući sljedeći koraci” (SL C 282, 20.8.2019., str. 39.).

društva ogromna je prijetnja sužavanje prostorâ za njihovo djelovanje. Istodobno, određene pseudo ili lažne nevladine organizacije koje su stvorene odozgo, ali se često lažno predstavljaju kao radikalno demokratske, dodatno kompliciraju slobodno djelovanje postojećih organizacija civilnog društva.

7.3. Nije jednostavno odgovoriti na pitanje u kojoj je mjeri civilno društvo pogođeno populizmom u ruralnim i prigradskim područjima. Aktivisti u ruralnim područjima često ne raspolažu ključnim resursima za izgradnju vrsta koalicija koje su prisutnije u velegradskim područjima. To se odnosi i na koalicije, primjerice, s potrošačkim pokretima i aktivistima koji se bave hranom i žive u gradu i često su napredniji u pogledu politike prehrambene održivosti. Nedostatak moćnih društvenih pokreta i političkih stranaka koji bi mogli zastupati interese ruralnog stanovništva djelomično objašnjava izborni uspjeh desničarskih populističkih stranaka u ruralnoj Europi.

8. Prilike za borbu protiv populizma

8.1. Za borbu protiv populizma predlažu se dvije vrste politika. Prva se odnosi na prijetnju populizma općenito i na potencijalne instrumente koje bi Europska unija trebala upotrebljavati. Druga se izravnije odnosi na konkretne regije i konkretna ruralna i prigradska područja.

8.2. Za iskorjenjivanje populizma moglo bi se primijeniti nekoliko strategija. Prva se usredotočuje na način kako političari i institucije prilaze i postupaju s onima koji su istinski pritisnuti socio-ekonomskim tegobama. Socijalna, ekonomska i politička složenost situacije takva je da nijedna institucija, uključujući institucije EU-a, ne može pronaći jednostavne i jasne odgovore kojima bi je pojednostavila i ponovo uspostavila idealizirani prethodni socio-ekonomski *status quo*. U svojem bavljenju uzrocima populizma političari i institucije trebali bi dekonstruirati retoriku koja tvrdi da pruža brze i nepogrešive odgovore na složene probleme.

8.3. Druga strategija izravno se odnosi na ugled i sudbinu Europske unije. Jedna od mnogih frustracija koje osjećaju osobe koje lakše prihvaćaju populističku propagandu jest nedostatak istinski poželjnih političkih projekata koji pružaju vjerodostojnu nadu u bolju budućnost i mjere za poboljšanje svakodnevnih uvjeta življenja. Populisti su iskoristili te frustracije da bi predložili nazadnu viziju usađenu u navodno slavnoj prošlosti. Želi li preživjeti, Europska unija nema drugoga izbora nego među građanima oživjeti težnju za europskim projektom.

8.4. Mit o osnivanju EU-a sâm po sebi više nije dovoljan da bi privukao europske stanovnike. EU bi trebao predložiti diskurse o poželjnoj budućnosti i oživjeti ključna načela koja su odigrala veliku ulogu u europskom projektu, kao što su partnerstvo i supsidijarnost.

8.5. EGSO poziva EU, države članice i sve relevantne dionike da obnove načela supsidijarnosti i partnerstva. Kako je navedeno u preporuci Skupine „Raznolikost Europe” naslova „Ponovno zadobivanje povjerenja i pouzdanja građana u EU”⁽¹⁶⁾, EGSO smatra da bi trebalo uložiti napore kako bi se „građanima razjasnilo načelo supsidijarnosti i objasnilo da EU poštuje i kulturnu raznolikost i lokalne tradicije”. Funkcionalna supsidijarnost podrazumijevala bi veće sudjelovanje organizacija civilnog društva i u regionalnim planovima i politikama EU-a, kao i u obrani demokracije, pravde i jednakog postupanja sa svim stanovnicima u ruralnim i perifernim područjima. Teritorijalna supsidijarnost dodatno bi osnažila regionalne i lokalne vlasti da preuzmu suodgovornost u osmišljanju, provedbi i evaluaciji strukturnih politika.

8.6. EGSO preporučuje jačanje lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice, instrumenta koji se koristi u kontekstu europske kohezijske politike, koji bi lokalnim akterima i građanima pružio mogućnost da odlučuju o problemima koji ih se izravno tiču i time značajno poboljšaju kvalitetu svog života.

8.7. Partnerstvo je ključno za komunikaciju, solidarnost i uzajamnu pomoć među organizacijama civilnog društva različitih zemalja, a jednako je bitno i kad je riječ o uspostavi saveza između tijela javnih vlasti i skupina civilnog društva na lokalnoj razini.

⁽¹⁶⁾ *Regaining Citizens' Trust and Confidence in the EU: 7 priorities of the Diversity Europe Group* („Ponovno zadobivanje povjerenja i pouzdanja građana u EU: 7 prioriteta skupine „Raznolikost Europe”); Skupina „Raznolikost Europe”.

8.8. EU i države članice moraju bolje reagirati na kršenje temeljnih prava i vladavine prava koje proizlazi iz djelovanja populističkih pokreta, uključujući i one na položajima moći. EGSO ukazuje na to da je u mišljenju „Postizanje postojane demokracije snažnim i raznolikim civilnim društvom”⁽¹⁷⁾ preporučio „uspostavu demokratskog pregleda koji bi [...] odražavao okvirne uvjete za aktivnosti civilnog društva i vodio k posebnim preporukama za reformu”, a podsjeća i na preporuke iz mišljenja „Daljnje jačanje vladavine prava”⁽¹⁸⁾.

8.9. EGSO predlaže da se ideje iz ovoga mišljenja uključe u taj demokratski pregled i budući mehanizam za praćenje vladavine prava. Pažljivim komuniciranjem trebalo bi jasno dati do znanja da je odgovor EU-a i država članica usmjeren na kršenja temeljnih prava i vladavine prava proizašla iz određenih populističkih politika, a ne na one koji su glasali za populističke stranke, na čiju se opravdanu zabrinutost mora odgovoriti pravednim, nediskriminacijskim, učinkovitim javnim politikama.

9. Podupiranje odgovora na populizam na lokalnoj razini

9.1. Problem s kojim se civilno društvo suočava u ruralnim područjima nije nužno pitanje „sužavanja prostora”. Problem je u tome da prostor tek treba stvoriti. Na rast populizma treba odgovoriti uklanjanjem uzroka nezadovoljstva, i to u što većoj mjeri na lokalnoj razini. EGSO potiče na djelovanje koje među različitim skupinama proizvođača i potrošača hrane stvara osjećaj zajedničkog interesa i ciljeva, nadilazeći klasne, rodne, generacijske i urbano-ruralne podjele. Prehrambena neovisnost i brojna pitanja povezana s pravom na hranu i zdravim okolišem primjeri su specifičnih problema koje bi bilo bolje rješavati jačanjem solidarnosti i kolektivnog identiteta te većim političkim sudjelovanjem u ruralnoj Europi.

9.2. U pogledu većeg sudjelovanja građana, države članice koje razmišljaju o tome da izravnu demokraciju ojačaju lokalnim referendumima trebaju biti svjesne činjenice da taj instrument promiču populističke stranke širom Europe. Izravna demokracija potencijalno je dvostruki mač. Lokalna tijela vlasti i akteri civilnog društva stoga trebaju poduzeti odgovarajuće mjere kako bi osigurali da se njezina upotreba ograniči na situacije u kojima može donijeti stvarne koristi.

9.3. EGSO smatra da je izgradnja saveza između lokalnih vlasti, organizacija civilnog društva, socijalnih partnera i drugih aktera, npr. lokalnih čelnika i društvenih pokreta, ključna za sasijecanje uzroka populizma u samom korijenu i to će biti jedan od načina na koji će se rješavati problem stanovnika u ruralnim i prigradskim područjima koji se osjećaju zapostavljenima. Time će se pojačati i uloga socijalnih partnera koji svojim dijalogom i djelovanjem mogu pomoći u smanjenju nejednakosti i privući gospodarska ulaganja i razvoj.

9.4. Interesi udruženja malih poduzetnika, obrtnika i poljoprivrednika te pitanja koja ih muče jednako su bitni. Ekonomski akteri možda će oklijevati s ulaganjem u mjesta gdje su autoritarne skupine došle na vlast (na lokalnoj razini), a migranti u potrazi za zaposlenjem možda će takva mjesta, usprkos mogućnostima zapošljavanja, izbjegavati. Stoga je bitno prekinuti taj začarani krug u prigradskim i ruralnim regijama.

9.5. Poticanje privatnog i javnog ulaganja u neiskorišteni potencijal regija koje se smatraju zapostavljenima pristup je koji vrijedi dalje razvijati. Naglasak na socijalnim transferima ili socijalnoj skrbi trebalo bi nadopuniti poboljšanjem prilika u regijama (vodeći računa o lokalnim okolnostima), suzbijanjem neučinkovitosti institucija i uskih grla te mjerama za jačanje osposobljavanja, promicanje poduzetništva i asimilaciju znanja i inovacija.⁽¹⁹⁾

⁽¹⁷⁾ Mišljenje EGSO-a „Postizanje postojane demokracije snažnim i raznolikim civilnim društvom” (SL C 228, 5.7.2019., str. 24.).

⁽¹⁸⁾ Mišljenje EGSO-a „Daljnje jačanje vladavine prava u Uniji: trenutno stanje i mogući sljedeći koraci” (SL C 282, 20.8.2019., str. 39.).

⁽¹⁹⁾ Andrés Rodríguez-Pose: *The revenge of places that don't matter (and what to do about it)* („Osveta nebitnih mjesta (i što poduzeti u vezi s tim)”), str. 32. (LSE Research online): http://eprints.lse.ac.uk/85888/1/Rodriguez-Pose_Revenge%20of%20Places.pdf.

9.6. Želimo li uzroke populizma sasjeci u samom korijenu, osim socio-ekonomskim čimbenicima veću pažnju treba posvetiti i čimbenicima kao što su religija, rodna dinamika, mjesto stanovanja, kulturni identitet i obrazovanje. Nije lako ponuditi alternative za jednostavna rješenja koja nude regresivne političke snage. Odgovori se moraju prilagoditi specifičnom spletu okolnosti zbog kojeg se u određenim lokalnim kontekstima pojavljuju teškoće.

9.7. Novi diskursi mogli bi također pomoći u borbi protiv dezinformacija koje se šire putem društvenih medija i kojima je cilj potkopati europske vrijednosti i tako podržati pojavu separatističkih i nacionalističkih tvrdnji i stavova. Važno je ojačati ulogu tradicionalnih medija (javne televizije, neovisnih novina) kako bi im se omogućilo da ispune svoju ulogu objavljivanja nepristranih informacija. Iako je Komisija u tom pogledu već poduzimala korake (vidjeti COM(2018) 236), ozbiljno se preporučuje hitno pristupanje rješavanju tog problema.

9.8. EGSO poziva na posvećivanje veće pozornosti novim gospodarskim aktivnostima koje se pojavljuju u ruralnim područjima i od kojih se mnoge temelje na načelima uzajamne pomoći i skrbi te potiče na donošenje mjera za pružanje bolje potpore takvim inicijativama i njihovo povezivanje kako bi iz izolirane i eksperimentalne faze prešle u emancipacijske političke i društvene saveze.

9.9. EGSO poziva EU i države članice da ojačaju infrastrukturu na podnacionalnoj razini. Ukidanje linija javnog prijevoza, uz zatvaranje škola i zdravstvenih službi, neki su od očitih razloga populističkih protesta u Europi. Za poboljšanje lokalnih infrastruktura, kako materijalnih (prijevoz i javne službe) tako i nematerijalnih (mreže među raznim tipovima lokacija, institucija i organizacija) potrebna je financijska pomoć.

9.10. EGSO, organizacije koje su njegove članice te ostale institucije EU-a trebali bi unaprijediti izgradnju kapaciteta lokalnih organizacija civilnog društva i osigurati im resurse za proširenje djelokruga i povećanje kvalitete njihova djelovanja. Organizacijama civilnog društva i njihovim europskim mrežama treba ponuditi veću potporu za osposobljavanje članova lokalnih ograna.

Bruxelles, 11. prosinca 2019.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Luca JAHIER
